

РЕЦЕНЗИЯ

От: **проф. д-р Виолета Людмилова Мутафчиева**
професионално направление 3.8. Икономика
научна специалност „Икономика и управление /икономика на
транспорта/“
УНСС

Относно: конкурс за **професор** по професионално направление
3.8.Икономика
научна специалност „Икономика и управление /икономика на
транспорта/“
публикуван в ДВ бр.7 от 19.01.2018 г., съгласно Решение на АС №
8/13.12.2017 г.

1. Информация за конкурса

Конкурсът е обявен за нуждите на катедра “Икономика на транспорта“, факултет „Икономика на инфраструктурата“, УНСС, на основание чл. 29а от ЗРАСРБ и чл. от Правилника за провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в УНСС.

Участвам в състава на научното жури по конкурса съгласно Заповед № 182 /09.02.2016 г. на Ректора на УНСС, решение на Катедрения съвет на катедра „Икономика на транспорта и енергетиката“ /Протокол № 847 /20.02.2018 г./, решение на Факултетния съвет на факултет „Икономика на инфраструктурата“ /Протокол № 24 / 06.03.2018 г. / и Заповед № 674 /16.03.2018 г. на Зам. - ректора по НИД проф. д-р Валентин Гоев, УНСС.

2. Информация за кандидатите в конкурса

Единственият кандидат в конкурса доц. д-р Христина Лазарова Николова е родена на 23.06.1974 г. През 1996 г. завършва специалност „Икономика на транспорта“ в УНСС. От 1997 г. до 2005 г. работи като преподавател във ВТУ „Т.Каблешков“, като последователно заема академичните длъжности „асистент“, „старши асистент“ и „главен асистент“. През 2006 г. получава научната степен „доктор по икономика“

след защита на тема на дисертационен труд „Развитие и усъвършенстване на системата от инфраструктурни такси в транспорта“, УНСС. От 2005 г. е назначена като главен асистент в катедра „Икономика на транспорта“ към УНСС, а през 2010 г. участва в конкурс, като вследствие на успешното си представяне заема академичната длъжност „доцент“.

Във връзка с участието на доц. д-р Христина Николова в обявения конкурс, следва да се подчертае преподавателската ѝ дейност като хоноруван доцент в Университета за приложни науки Technikum Wien, Виена Австрия. През периода 2008 г. – 2017 г. тя е подготвила и изнесла лекционен курс по дисциплинта „Устойчиво развитие на транспорта“ пред студенти в магистърска програма „Интелигентни транспортни системи“. Доц. д-р Николова е участвала и като експерт в научно-изследователски проекти в същия университет. През 2017 г. е изнесла лекции по пробемите на устойчивото развитие на транспорта в Heilbron University, Германия.

От 2010 г. до настоящия момент доц. д-р Николова подготвя и изнася лекционни курсове и семинарни занятия по дисциплините „Международен транспорт и спедиция“, „Търговска експлоатация на транспорта“, „Анализ на транспортния пазар“, „Транспорт и спедиция“, „Транспортна политика“ и „Интелигентни транспортни системи“. Има активно участие при разработването на редица научно-изследователски и приложни проекти, като е ръководител на някои от тях. Следва да се отбележи и публикационната активност на кандидата в конкурса, която се свежда до разработването на редица монографии, студии, научни статии, учебници и учебни помагала. Доц. д-р Николова участва и със значителен брой доклади на научни конференции, симпозиуми и конгреси.

3. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

От представената карта за изпълнение на количествените изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“ в УНСС става ясно, че кандидатът отговаря напълно както на задължителните условия на ЗРАСРБ, така и на допълнителните изисквания според Правилника на УНСС. По-конкретно следва да се вземе под внимание, че при минимален праг за заемане на академичната длъжност „професор“ от 600 точки доц. д-р Христина Николова е постигнала 1692 точки, съобразно всички необходими показатели. Тя участва в обявения конкурс с 5 монографии, 3 студии /публикувани в научно издание, индексирани в базите данни RePec, Google Scholar, ROAD, SIS, J-Gate Scopus.

Посочените в картата за изпълнение на качествените изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“ в УНСС данни показват, че доц. д-р Николова също отговаря на установените критерии.

На свое редовно заседание от 14.11. 2017 г. Съветът по хабилитация на УНСС единодушно е дал положително становище за потенциалния кандидат в конкурса доц. д-р Христина Николова /Протокол № 3/. Въз основа на това е предложил на катедра „Икономика на транспорта и енергетиката“ да инициира на свое заседание обявяването на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление“/икономика на транспорта /“. Членовете на Факултетния съвет към факултет „Икономика на инфраструктурата“, както и на Академичния съвет, единодушно са гласували за обявяването на конкурса.

Оценка на учебно-преподавателската дейност

Доц. д-р Христина Николова преподава в УНСС в продължение на 12 години, като последователно заема длъжностите „главен асистент“ /2006 г./ и „доцент“/2010 г./ През този период тя изнася лекции и провежда семинарни занятия както в бакалавърската, така и в магистърската степен на обучение на студентите от специалност „Икономика на транспорта“. Общо е съставила учебните програми, разработила е и е провела в ОКС „бакалавър“ 5 лекционни курса по дисциплините: „Търговска експлоатация на транспорта“, „Международен транспорт и спедиция“, „Анализ на транспортния пазар“, „Транспорт и спедиция“, „Транспорт и застраховане“ /с преподаване на английски език/. В ОКС „магистър“ доц. д-р Николова е разработила 5 на брой лекционни курса по дисциплините: „Транспортна политика“, „Интелигентни транспортни системи“, „Устойчив транспорт“, „Международен транспорт и спедиция“, „Интелигентни енергийни системи“.

През периода 2008-2017 г. доц Николова е провела лекционни курсове по дисциплината „Устойчиво развитие на транспорта“ пред студенти в магистърска програма „Интелигентни транспортни системи“ като хоноруван доцент в Университета за приложни науки Technikum Wien, Виена Австрия.

Необходимо е да се вземе под внимание и активното обучение на докторанти, което организира доц. д-р Христина Николова. Следва да се отбележи, че двама от тях са придобили ОНС „доктор“, а понастоящем още четирима, на които тя е научен ръководител, са докторанти към катедра „Икономика на транспорта и енергетиката“.

Доц. д-р Николова е взела участие в редица университетски, национални и международни научно изследователски проекти, като общият им брой е 17. Тя е член на Редакцията на сп. Научни трудове и Годишник на УНСС. Рецензент е на 4 монографии, 4 студии и статии, както и на 4 учебника. Участвала е в 6 научни журита за защита на дисертационни трудове на докторанти за придобиване на ОНС „доктор“ в УНСС и ВТУ „Т. Каблешков“.

Като се вземе под внимание, че конкурсът е обявен за заемане на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 3.8.Икономика, научна специалност „Икономика и управление /икономика на транспорта/“ може да се направи извод, че дейността на доц. д-р Христина Николова като преподавател е именно в това направление и специалност. Академичната компетентност на кандидата съответства на направлението на обявения конкурс. Считаю, че с разработените учебни програми, лекционни курсове и учебници, както и с участията си в научноизследователски и образователни проекти, доц. д-р Николова е допринесла за усъвършенстването на теоретичните и практическите познания в областта на икономиката на транспорта.

4. Обща характеристика на представените научни трудове

Доц. д-р Христина Николова е представила за участие в конкурса общо 36 публикации, направени след получаването на научното звание „доцент“ през 2010 г. По-конкретно следва да се посочат: 5 монографии, 3 студии /1 от тях в съавторство с гл. ас. д-р Т. Минков/, 2 учебника / 1 в съавторство с проф. д.ик.н Хр. Първанов, проф. д-р В. Мутафчиева-Бакалова, доц. д-р Св. Цветкова, доц. д-р Б. Арнаудов, гл. ас. д-р Т. Минков, гл. ас. д-р И. Гътовски, гл. ас. д-р Д. Йорданов /, 1 учебно помагало /в съавторство с д-р П. Коралова/, 13 статии / 1 от тях в съавторство с д-р П. Коралова и 1 съответно с М. Клисурова/ и 10 доклада от международни и национални научни конференции .

Следва да се отбележи, че студиите, с които доц д-р Николова участва в конкурса, са публикувани в научно издание, индексирани в базите данни RePec, Google Scholar, ROAD, SIS, J-Gate. Две от студиите са публикувани в научни списания, реферирани в Scopus.

През периода 2011-2017 г. са налице и 4 цитирания на публикации на доц. д-р Николова в база данни в Scopus, както и 4 в Web of Science.

Считаю, че като брой, тематична насоченост и престижност на изданията представените в конкурса научни трудове съответстват на изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“ в УНСС.

Основните направления в научноизследователската дейност на кандидата, които могат да се посочат в научните трудове, представени за участие в конкурса, са следните:

1. Международен транспорт и спедиция (№№ 1; 3; 16; 24).
2. Организация на транспортната дейност и търговски операции в транспорта (№№ 2; 7; 13; 14; 21).
3. Устойчиво развитие на транспорта в България (№№ 4; 6; 10; 12; 15;17; 22; 23; 30; 31; 32).
4. Развитие на интелигентните транспортни системи и възможности за приложението им в България България (№№ 5; 8; 9; 11; 18; 20; 25; 26; 27; 28; 29; 33; 35).
5. Възможности за развитие и усъвършенстване на инфраструктурни проекти в транспорта (№№ 13; 19; 34; 36).

По отношение на монографичните трудове на доц. д-р Николова мога да направя следните оценки:

1.Монографията „Устойчиво развитие на транспорта в България: анализ и оценка на ключови показатели“ е посветена на актуална тема, свързана с насоките на глобалната политика за устойчиво развитие на транспорта. В нея е определена рамката за оценка постигането на целите на политиката за устойчиво развитие на транспорта. Направен е анализ на ключовите показатели, дефинирани от ЕК за характеризирание на постигнатите резултати в областите мобилност и транспорт и въздействия на транспорта върху околната среда. Представени са основните тенденции в развитието на товарната и пътническа превозна дейност и относителните дялове на отделните видове транспорт в дейността на националната транспортна система. Направен е анализ на съотношението на извършената превозна работа и БВП, като резултатите са сравнени с тези, постигнати в ЕС. Проведено е и детайлно изследване на консумацията на енергия от транспорта в страната и са представени сравнения със страни – членки на ЕС със сходна територия и численост на населението. Проведени са и анализи на показателите за количество на емисиите на парникови газове по видове емисии и видове транспорт, както и на ценовите индекси в транспорта.

В изследването е направен оценка на степента на устойчиво развитие на транспорта в България. Изведена е матрица, в която на основата на оценъчна скала се оценяват постигнатите резултати и тяхното съответствие с целите на политиката за устойчиво развитие на националната транспортна система. Изведен е комплексен индекс за устойчиво развитие на транспорта. Въз основа на анализа и оценката на получените резултати и тенденциите в развитието на различните видове

транспорт в страната са изведени препоръки за предприемане на мерки за постигане на целите за устойчиво развитие на транспорта в България.

На основата на обстойния анализ е направено е обобщение на получените резултати от изследването на ключовите показатели за устойчиво развитие на транспорта.

2. Монографията “Интелигентни транспортни системи в градска среда“ / в съавт. с М. Клисурова / е посветена на актуална тема, свързана с приложението на интелигентни транспортни системи в градска среда в България.

Във въведението е определена значимостта на темата, както и отделните аспекти на приложението на интелигентни транспортни системи в градска среда. Изяснени са целите и задачите, които си поставят авторите. Посочена е методологията, която е използвана при изследването на темата и са определени основните проблематични области, обект на анализ в изследването.

Последователно в изложението са разгледани същността на интелигентните транспортни системи, както и целите на приложението им в градска среда. Направен е преглед на европейската и национална политика и нормативна уредба относно прилагането на интелигентни транспортни системи. Проведен е обстоен анализ на развитието на градския транспорт в страната, като е определено влиянието на основните фактори върху търсенето и предлагането на транспортни услуги. Разгледани са условията за развитие на отделните видове градски транспорт в големите градове на страната и са изведени препоръки по отношение на приложението на интелигентни транспортни системи с цел усъвършенстване на неговата организация.

Направена е и конкретна оценка на потребностите от прилагане на интелигентни транспортни системи и очакваните резултати в областта на развитието на интегрирания градски транспорт, като във връзка с това са представени основни проекти за въвеждане на интелигентни транспортни системи в градовете: София, Варна, Бургас, Пловдив, Плевен, Стара Загора и Русе. Проведен е анализ на компонентите на всеки проект за въвеждане на интелигентни транспортни системи, като въз основа на това са определени очакваните резултати и ползи от реализацията на тези проекти. Направена е и прогноза относно бъдещото развитие на интелигентните транспортни системи в градска среда, която позволява по-прецизно да се оцени степента на тяхното развитие в България.

В заключението са обобщени получените резултати от изследването на степента на развитие и прилагане на интелигентни транспортни системи в градска среда в България, а също така и значението на тези

системи за повишаване конкурентоспособността на националната транспортна система.

3. В монографията “Оценка на енергийната ефективност на транспорта в България в контекста на политиката за устойчиво развитие“ е засегната концепцията за повишаване енергийната ефективност на транспорта по пътя на подобряване качеството на енергийните услуги за обществото при приемлива цена и възможност за намаляване на енергопотреблението чрез внедряване на конкретни мерки за икономия на енергия. Засегната е ролята на енергопотреблението за развитието на икономиката. Определена е и ключовата роля на транспорта в енергопотреблението като са засегнати основните аспекти на консумацията на енергия в този сектор, а именно: за производство, поддръжка и експлоатация на превозни средства; строителство, поддръжане и рехабилитация на транспортната инфраструктура; осъществяване на превозите и др.

Сред основните насоки за повишаване енергийната ефективност на транспортния сектор могат да се посочат: ограничаването и регулирането на градския автомобилен трафик; изграждане или рехабилитация на транспортната инфраструктура; стимулиране и увеличаване относителния дял на енерго-ефективните видове транспорт (железопътен, вътрешен речен и морски); вземане на целенасочени и обосновани решения на проблемите с обществения транспорт.

В изследването е направен подробен анализ, като е проведено и анкетно проучване. Това е осигуряло възможност за разработване на мерки за повишаване на енергийна ефективност на транспортните фирми, които са предложени за включване в Националната програма на Агенцията за устойчиво енергийно развитие.

4. Монографията “Въздушният транспорт в България – анализ и оценка на развитието“ е посветена на значението на въздушния транспорт за мобилността на хората и стоките, което силно нараства през последните години. Засегнати са основните му предимства при осъществяването на товарни и пътнически превози. Направен е обстоен анализ на развитието на този вид транспорт в България с оглед разкриване на основните тенденции и определяне на възможности за решаване възникналите проблеми в развитието на инфраструктурата и превозната дейност. Посочени са конкретни мерки за преодоляване на несъответствията между търсенето и предлагането на услуги на въздушния транспортен пазар

В изложението е представен преглед на политиката за развитие на въздушния транспорт в ЕС и в България. Направена е кратка

характеристика на приложението на интелигентни транспортни системи в този вид транспорт. Осъществен е конкретен анализ на основните показатели за товарна и пътническа превозна дейността на основните въздушни превозвачи, опериращи на националния въздушен транспортен пазар. Подробно са анализирани показателите за дейността на летищата, както и системата от летищни такси и такси за аеронавигационно обслужване. Във връзка с това са представени примери и изчисления за дължимите такси за основните типове самолети, които извършват полети до и от българските летища. Въз основа на обобщенията и изводите от изследването е направен е SWOT-анализ на въздушния транспорт в България, като на базата на конкретни изводи от провеждането му са изведени препоръки за разработване на проекти във връзка с постигането на неговото устойчиво развитие.

5. В монографията “Интелигентни транспортни системи: политика и практика за внедряване“ са разгледани същността и политиката за внедряване на интелигентните транспортни системи (ИТС) в ЕС, отделните видове ИТС, които намират приложение в различните видове транспорт и съответните проекти за внедряването им, реализирани на европейско ниво. Изяснени са правилата за внедряването на тези системи в експлоатация и изискванията, на които трябва да отговарят транспортните средства и оператори, за да съдействат за успешното използване на ИТС. Направен е подробен преглед на европейския план за действие за внедряването на ИТС, както и на опита на някои страни при неговото изпълнение. На тази основа са изяснени отделните аспекти на въздействието на ИТС върху развитието на транспорта, както и върху устойчивото развитие на обществото като цяло. Направен е преглед на проектите, свързани с внедряване на ИТС в България и са изяснени принципите и методите за икономическата им оценка.

5. Оценка на научните и научно-приложни приноси

В представените за участие в конкурса научни трудове се съдържат определени научни и научно-приложни приноси, които могат да бъдат систематизирани и обобщени по следния начин:

I. Научни приноси в областта на икономиката и организацията на транспорта:

- Формулирани са нови понятия и са изяснени основни принципи и концепции в областта на икономиката на транспорта, отнасящи се до развитието и функционирането на националния и международния транспортен пазар;

- Систематизирани са основните принципи и правила за устойчиво развитие на транспорта, като въз основа на това са предложени конкретни подходи за изграждането и прилагането на стратегии в тази област;

- Определени са основните показатели за измерване на енергийната ефективност на транспорта, като са обобщени корелационните връзки и зависимости между тях. На тази основа са изведени комплексни индекси за въздействието им върху енергийната ефективност по видове транспорт;

- Направена е актуална класификация и систематизация на различните видове интелигентни транспортни системи и са изяснени техните характеристики, както и сферите на приложението им в отделните видове транспорт;

- Систематизирани са основните видове интермодални пътнически транспортни услуги и са изяснени техните основни характеристики, като във връзка с това е определена същността и е изяснено значението на интермодалността за развитието на пътническите превози;

- Формулирана е теоретична постановка на същността на външните разходи, което е пряко свързано с доразвитието на теорията за тяхната оценка.

II. Научно-приложни приноси в областта на икономиката на транспорта:

- Дефиниран е подход за оценка на степента на устойчивост на транспортната система, въз основа на изследване тенденциите на нейното развитие в България и ЕС;

- Направено е изследване на въздействието на технико-икономическите показатели за работа на подвижния състав върху показателите за енергийна ефективност на транспорта. На тази основа е разработен конкретен модел за оценка на енергийната ефективност, който е приложим в транспортния сектор;

- Предложен е модел за мултикритериен анализ за оценка на въздействието на проекти за изграждане на транспортни инфраструктурни

обекти и за внедряване на интелигентни транспортни системи върху устойчивото развитие на транспорта;

- Направена е адаптация на подхода за оценка на външните разходи за транспорт, като въз основа на това е предложен модел за оценката на тези разходи на базата на емпирични данни за страните в Югоизточна Европа и за България;

- Разработен е модел за оценка на разходите и ползите от внедряването на интелигентни транспортни системи, който може да намери приложение и за оценка на други инфраструктурни проекти;

- Направен е обстоен анализ на летищните такси и таксите за аеронавигационно обслужване, като на тази основа са изведени математически модели за определяне на инфраструктурните такси във въздушния транспорт.

III. Практико - приложни приноси в областта на икономиката на транспорта:

- Изведени са препоръки относно възможностите и пътищата за повишаване на ефективността и устойчивостта на транспорта на основата на анализ на европейската и национална политика и тенденциите за устойчиво развитие на транспорта;

- Направена е критична оценка на съществуващите документи на политиката за повишаване на енергийната ефективност на националната транспортна система, като това дава възможност да бъдат изведени основните направления за нейното усъвършенстване;

- Разгледани са основни аспекти на приложението на публично-частните партньорства за изграждане на транспортни инфраструктурни обекти и са определени възможностите за подобряване на тази дейност;

- Разработени са конкретни правила и процедури за изчисляване на външните разходи за транспорт, които дават възможност за извеждане на препоръки за тяхното прилагане при оценка на ефективността от реализацията на инфраструктурни проекти, както и на проекти за въвеждане на интелигентни транспортни системи при използване на подхода „разходи-ползи“;

- Разкрити са приоритетните области за внедряване на интелигентни транспортни системи в България и са определени сферите на тяхното въздействие, както и очакваните резултати по отношение на устойчивото развитие на транспортния сектор;

- Направен е SWOT-анализ на въздушния транспорт в България, като на базата на конкретни изводи от провеждането му са

изведени препоръки за разработване на проекти във връзка с постигането на неговото устойчиво развитие.

6. Критични бележки и препоръки

Нямам конкретни критични бележки към кандидата в конкурса. Бих искал да направя препоръки към научноизследователската дейност на доц. д-р Христина Николова относно разкриването на иновативни възможности за приложението на интелигентни транспортни системи в отделните видове транспорт. Това може да послужи като основа за насочването ѝ към конкретна проблематика за разработване на дисертационен труд през следващите години.

7. Заключение

Доц. д-р Христина Николова е представила в конкурса 36 публикации в областта на професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност “Икономика и управление/икономика на транспорта/“. В научните трудове е налице иновативност и определено качество на изследванията. Учебно-преподавателската ѝ дейност също дава основание за отлична оценка.

Като заключение, изразявам положително становище относно представената кандидатура за заемане на академичната длъжност „професор“ от доц. д-р Христина Николова. Считам, че тя отговаря на критериите на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за неговото прилагане, на Правилника за провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на УНСС и на Правилника за учебната дейност на УНСС. Във връзка с това предлагам на Уважаемото научно жури да присъди академичната длъжност „професор“ по професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност “Икономика и управление / икономика на транспорта/ “ на доц. д-р Христина Лазарова Николова.

27.04. 2018 г., София

Подпис: